

Kristian Kongshøj

Folketingsvalget 2019: Grønnere holdninger blandt de unge, men også et klima- og miljøvalg på tværs af aldersgrupper

Folketingsvalget 2019 er blevet udråbt til et klimavalg, hvor holdninger til miljø og klima fik afgørende betydning for krydset. Der har samtidig været fokus på de unges rolle som særligt mobiliserede. Med udgangspunkt i YouGovs spørgeskema fra 2019-valget (respondenter udtrukket fra stående online-panel) undersøges, hvorvidt de unge adskilte sig tydeligt ved et valg, hvor der samtidig var større folkelig opbakning til dagsordenen end nogensinde før. Artiklen undersøger sammenhængen mellem holdninger til klima/miljø og partivalg på tværs af tre forskellige aldersgrupper (18-34, 35-64 og 65+ år). Disse diskuteres teoretisk med udgangspunkt i kohorteperspektivet og post-materialisme. Der skelnes både imellem issuesaliens og issueprioriteringer, og der kontrolleres for holdninger på andre vigtige politikområder. Selvom de unge generelt har lidt grønnere holdninger, er sammenhængen med partivalg ikke stærkere for de unge. I stedet er billedet, at holdninger til klima og miljø spillede en betydelig rolle for den brede befolknings partivalg uanset aldersgruppe. Der er dog en tydelig tendens til, at de yngre klima- og miljøbevidste vælgere fravælger Socialdemokratiet til fordel for de øvrige partier på venstrefløjen eller Radikale Venstre, mens politikområdet i højere grad synes at kunne trække vælgere til regeringspartiet blandt de ældre aldersgrupper.

Søgeord: klima, miljø, holdninger, generationer, folketingsvalg, 2019.

Indledning

Folketingsvalget 2019 er for længst blevet udråbt til et 'klimavalg', hvor vælgernes prioritering af emnet var på niveau med traditionelt populære politikområder eller endnu vigtigere (Altinget 2019a). Desuden har der været fokus på de unge som en særligt »grøn« generation. Unge meningsdannere er blevet synlige i debatten, for eksempel Greta Thunberg på globalt plan eller Den Grønne Ungdomsbevægelse i Danmark. Denne artikel undersøger denne debat om både bred folkelig opbakning og en særlig grøn spydspids af unge vælgere. Folketingsvalget 2019 er således en case på det sociologiske generations- eller kohorteperspektiv, hvor unge antages at være særligt 'postmaterielle' (Frederiksen 2019; Inglehart 1995). Spørgsmålet er hvorledes dette udspiller sig i en kontekst, hvor der samtidig er bred folkelig opbakning til emnet. Udgør de unge en så distinkt generation eller kohorte, at de også tydeligt adskilte sig ved et folketingsvalg, hvor den »grønne« dagsorden var folkelig som aldrig før?

Der er endnu ikke udgivet særskilte analyser af sammenhænge mellem partivalg og holdninger på området, hvor der samtidig skelnes mellem forskellige aldersgrupper. Nylige resultater fra Den Danske Valgundersøgelse understøtter, at emnet generelt var usædvanligt højt prioriteret, og at det endog flyttede vælgere over midten, men også, at der var tale om en relativt bredt funderet dagsorden på tværs af aldersgrupper (Hansen 2021; Andersen & Hansen 2021; Stubager 2021). Her blev sammenhængen med partivalg dog ikke analyseret særskilt for forskellige aldersgrupper.

Vi mangler således at få svar på, hvorvidt det også var tydeligt vigtigere for de unges partivalg.

Desuden vil denne artikel adskille sig ved at gå i dybden med både *issueposition* og *issueprioritering*. Issueposition vedrører holdninger til konkrete spørgsmål, mens issueprioritering (eller *issuesaliens* i fagsprog) handler om vigtigheden eller prioriteringen af spørgsmålet (Laver 2001). Begge typer af holdninger undersøges hver for sig.

Litteratur og teori forankret i generationsperspektivets postmaterielle værditransformationer (retteligt et kohorteperspektiv, som det diskuteres i det følgende) vil her blive anvendt til at diskutere, hvorvidt de unge kan forventes at være en særlig klima- og miljøbevidst aldersgruppe (Grønhøj & Hubert 2021; Kongshøj 2021; Levinsen 2019; Mostafa 2016; Nawrotzki & Pampel 2013; Inglehart 1995). Omvendt kan aldersforskelle på området forventes at være svage eller udviskede, hvis 2019-valget vitterligt var præget af en dagsorden, der var bredt delt i befolkningen. Historisk har vælgernes klima- og miljøpolitiske holdninger og dagsordener svinget frem og tilbage, men det har dog aldrig været så højt placeret blandt vælgernes prioritering af forskellige emner, som det var i 2019 (Hansen 2021; Goul Andersen 2008; 1990). Man kan derfor se folketingsvalget 2019 som en kritisk case på, hvor-

Kristian Kongshøj

Lektor, Centre for Comparative
Welfare Studies (CCWS)
Institut for Politik og Samfund
Aalborg Universitet

E-mail:
kongshoj@dps.aau.dk

vidt der var tydelige aldersforskelle i det måske hidtil bedste eksempel på bred folkelig mobilisering på miljø- og klimaområdet.

Grønne unge eller bred folkelig opbakning?

I et kohorteperspektiv er antagelsen, at værdier grundlægges i de unge år, samt at forskellige kohorter præges af, at de vokser op i forskellige omstændigheder i forhold til større samfundstransformationer (Kongshøj 2021; Frederiksen 2019; Levinsen 2019; Pina-Cabral & Theodossopoulos 2021; Norris & Inglehart 2016; Costanza et al. 2012). Dette antages at forme et relativt stabilt sæt af værdier, som man tager videre med sig i livet. Teoretisk hviler dette således på en formodet kohorteeffekt til forskel fra alders- og periodeeffekter. Alderseffekter vedrører spørgsmål om 'modning' og livscyklusomstændigheder, som kan tænkes at ændre holdninger og værdier med alderen, mens periodeeffekter beskriver hvorledes særlige begivenheder eller omstændigheder kan tænkes at påvirke en hel population uanset deres alder eller kohortetilhørsforhold.

Det mere populære begreb generationer (eller sociale generationer) har også været bredt anvendt i litteraturen siden Mannheim (1952), om end f.eks. Ryder (1965) understregede, at kohortebegrebet er mere præcist til at signalere afgrænsning fra biologiske generationer. Både Mannheim (1952) og Ryder (1965) understregede, at det ikke er alle biologiske generationer, der må forventes at være distinkte fra hinanden, men at sociale generationer eller kohorter er distinkte i det omfang, samfundstransformationer præger deres opvækst. Ryder (1965:855) udtrykte, at »*In an epoch of change, man is defined by his birth date*« og diskuterede, at disse forandringer kan være foranlediget af krige, indvandring, nye bevægelser og nye teknologier. Kriser af forskellig art kan udfordre hidtil hegemoniske tankesæt og idéer, og det kan præge især yngre kohorter, som er færd med at danne sit verdensbillede (Pina-Cabral & Theodossopoulos 2021). Ydermere diskuterede Ryder (1965) også øvrige betingelser for distinkte kohorter, hvoraf den vigtigste må være at samfundsinstitutioner ud over familien (oplagt er uddannelsessystemet og børnepasning) spiller en rolle i (sekundær)

socialiseringen, samt at børn og unge i øvrigt har muligheder for hyppigt at interagere sammen med jævnaldrende og danne fælles identitet. Kohorteforskelle har således fået langt bedre betingelser med moderniteten.

Når generationer eller kohorter og særligt unges holdninger har været diskuteret i litteraturen om holdninger til miljø, har det som regel været begrundet med teorien om 'postmaterielle værdier' (Mostafa 2016; Inglehart 1995; 1990). For de yngre kohorter er forventningen blandt andet, at de således vil besidde værdier om større åbenhed over for kulturel og etnisk diversitet samt et mindre antropocentrisk verdenssyn, der ligger vægt på beskyttelse af miljø og natur. Ved siden af deres værdier, kan det ydermere forventes, at unge er mere bevidste om de store risici forbundet med at overskride planetens grænser, da de har en længere tidshorisont, og derfor er mere bevidste om miljø og klima som et objektivt problem (Wiernik & Ones 2011; Inglehart 1995).

Omvendt diskuterer Inglehart (1990) selv også postmaterialisme som noget, der mere simpelt kan være resultatet af et fravær af materiel knaphed og materiel behovsopfyldelse (Summers & Van Heuvelen 2019; Mostafa 2016). I dette 'knaphedsperspektiv' er holdningstransformationerne forbundet med velstand og postmaterialisme ikke nødvendigvis noget, der først sætter sig aftryk i de unges værdier. Alle, der er inkluderet i velstanden, kan være optaget af miljøspørgsmål uanset livsfase. Her er det således ikke givet, at socialisering i kohorter har afgørende betydning.

Ved siden af kohorteforskelle kan man lægge et mere politologisk perspektiv, hvor variationer i den politiske dagsorden, under aktiv og strategisk forfølgelse af politiske aktører og organiserede bevægelser og interesser, kan give mulighed for bred folkelig mobilisering. Bred folkelig opbakning kan tænkes at udviske den potentielle betydning af at tilhøre forskellige kohorter. Variationer frem og tilbage på den folkelige dagsorden er set før. Allerede i 1970'erne oplevede Danmark en høj tilslutning til miljøspørgsmål, især på spørgsmålet om atomkraft, og miljøbevidstheden var helt i top i international sammenligning (Goul Andersen 1990). I starten var dette i nogen grad drevet af datidens unge og de nye venstrepartiers vælgere, men senere bredte det til sig de øvrige partiers vælgere. I midtfirserne toppede miljø igen, især på spørgsmål om vandmiljø, mens eksempelvis valgene i 1998 og især 2001 var karakteriseret ved lav prioritering af området (Goul Andersen 2008; 1990). Ved valgene i 00'erne synes emnet generelt ikke at have været særskilt højt på vælgernes dagsorden. Ved forrige folketingsvalg i 2015 var miljø og klima et blandt flere emner på dagsordenen og desuden et godt stykke efter traditionelt højtplacerede emner såsom velfærd og indvandring (Det Danske Valgprojekt 2022; Hansen 2021). Således kan der imellem enkelte valg ske relativt store skift i vælgernes miljøbevidsthed.

Den empiriske litteratur giver et blandet billede. Nogle bekræfter til en vis grad postmaterialismens antagelse om at yngre aldersgrupper har 'grønnere' holdninger (Lewis, Palm & Feng 2019; Kvaløy, Finseraas & Listhaug 2012; Gelissen 2007). Dette kan til dels afspejle, at længerevarende eller akademi-

ske uddannelser hænger positivt sammen med miljøholdninger (Lewis, Palm & Feng 2019; Levinsen 2019). Nogle finder dog også, at alder og uddannelse ikke tydeligt udviser de forventede mønstre, men finder i stedet at miljøbevidsthed over tid har bredt sig fra fortroppen af unge og veluddannede (Van Heuvelen & Summers 2019; Nawrotzki & Pampel 2013). Duffy (2021) konkluderer med data fra USA og Europa, at de forventede forskelle i klimapolitiske holdninger og bekymringer er beskedne.

I den danske kontekst finder Grønhøj & Hubert (2021), baseret på et panel fra markedsstudier, at yngre kohorter ikke adskiller sig for så vidt angår holdninger til miljø og klima (mens der er indikationer på, at visse former for miljørigtig adfærd fremmes med alderen). Levinsens (2019) analyse på basis af Den Danske Værdiundersøgelse giver også et mere broget end entydigt billede af postmateriel værditransformation. En tidsserie for en enkelt indikator for indkomst versus miljøbeskyttelse tyder på en generel, negativ periodeeffekt siden 1990'erne, dog stærkest for de ældre kohorter, og på et bredere spekter af variable kan det ikke siges, at yngre borgere prioriterede miljøet højere i 2017. Snarere var der et u-mønster, hvor de yngste og ældste skilte sig negativt ud, hvilket understreger, at der kan være et kompliceret mønster af kohorte-, alders- og periodeeffekter.

På andre felter såsom eksempelvis indvandring og majoritets- versus minoritetskulturer synes der at være tydeligere, forventede aldersforskelle, i alt fald i rige, vestlige lande, herunder også Danmark (Schmidt 2021; Hout 2021; Kongshøj 2021; Strijbis, Helmer & de Wilde 2018; Norris & Inglehart 2016). Hvis der er et mere blandet eller kompliceret billede for så vidt angår miljø og klima, er det relevant at bemærke kritikken af at teorien om postmateriel værdiforandring nemt fører til sammenblanding af vidt forskellige politiske emner (Strijbis, Helmer & de Wilde 2018; Inglehart & Flanagan 1987). Det er således muligt, at yngre aldersgrupper kan være relativt distinkte vedrørende eksempelvis indvandring og multikulturalisme, uden at de på samme tid nødvendigvis er entydigt mindre 'materialistiske', hvad angår spørgsmål om, hvorvidt miljø, klima og natur skal prioriteres over andre hensyn til livsstil og forbrugsmuligheder, som vi har kendt dem.

Dette giver således anledning til refleksioner over, hvilke forskellige værdier der egentlig kan siges at ligge til grund for 'postmaterialisme' og holdninger til klima og miljø mere specifikt. Med udgangspunkt i Schwartz' (2012, 1994) arbejde vedrørende forskellige typer af grundværdier, er dimensionen *self-transcendence* tidligere blevet afdækket som noget, der forudsiger miljøvenlige holdninger (i modsætning til *self-enhancement* værdier) (Isham et al. 2022; Grønhøj & Hubert 2021). Implicit i ovenstående er således et spørgsmål om, hvorvidt unge tydeligt adskiller sig på dimensioner som *self-enhancement* og *self-transcendence*, eller om det snarere er på dimensionerne vedrørende *openness to change* og *conservation*, at de unge adskiller sig (som formodentlig i langt højere grad vedrører holdninger til eksempelvis indvandring og minoritetskulturer).

Nylige deskriptive resultater fra Den Danske Valgundersøgelse peger på, at de yngre vælgere var lidt mere klimabevidste i 2019 (Andersen & Hansen 2021:219). Det konkluderes dog også, at der var usædvanligt høj klimabevidsthed hos alle aldersgrupper, og som nævnt indledningsvist, at emnet endog bidrog til at flytte vælgere over midten til rød blok (Andersen & Hansen 2021; Stubager 2021). Analyserne gik dog ikke som denne artikel i dybden med sammenhænge med partivalg på tværs af aldersgrupper, og her undersøges desuden som nævnt et bredere spekter af holdninger vedrørende både issueposition og -prioritering.

Implicit i ovenstående kohorteperspektiv kan ligge en forventning om, at de unge ikke blot har grønnere holdninger, men at disse holdninger samtidig i højere grad får indflydelse på deres partivalg. Dette kan dog være svært at have klare forventninger til alene ud fra ovenstående teoretiske ræsonnementer, da partivalg indbefatter en lang række andre overvejelser. I artiklen vil vi tage hensyn til den samtidige betydning af holdninger til velfærd/ulighed og internationalisering/indvandring, men partivalg afgøres også af andre holdninger samt relationen til partipolitik mere generelt (Lieberkind 2021).

Data og metode

YouGovs spørgeskemaundersøgelse indsamlet efter folketingsvalget i 2019 indeholder i alt 5924 svar. Respondenterne er udtrukket fra YouGovs stående panel, der hviler på sociodemografisk kvotesampling. Alle svar er indsamlet via web i perioden 27/6-16/9 2019, og undersøgelsen havde en dropout-rate på 6,48 pct. I det følgende anvendes 3545 af disse svar, eftersom kun 2/3 af respondenterne modtog det spørgsmålsbatteri om issueprioritering eller politisk dagsorden, som den efterfølgende analyse baserer sig på. Samtidig afgrænses analysen til dem, der stemte på et af de opstillingsberettigede partier. Analysen benytter datasættes vægte, der vægter i forhold til køn, alder, region og uddannelsesniveau. Kvinder, ældre og længere uddannelser var som forventeligt lettere overrepræsenterede blandt de endelige svar.

Jeg analyserer i det følgende betydningen af både issueposition og issueprioritering. Analysen deles op i separate modeller for henholdsvis position og prioritering. Med tre aldersgrupper samt modeller for issueposition og issueprioritering bliver der således seks modeller i alt.

Metodisk afdækkes resultaterne vha. multinomial logistisk regression, eftersom den afhængige variabel, partivalg, er en kategorisk eller nominalskaleret variabel. Både prioritering og issuepositioner afdækkes ved at reducere et større antal variable til færre eller enkelte dimensioner ved hjælp af eksplorativ faktoranalyse (se tabel A1 og A2 for detaljer om spørgsmålsformuleringer og kodninger af de enkelte variable). Dette gør det muligt at producere faktorer, der angiver de enkelte respondents holdninger på forskellige politiske områder.

Issueprioritering måles ved en række spørgsmål, hvor respondenterne kan angive betydningen af en række emner for partivalg, hvoraf klima og miljø udgør to ud af 15 emner (tabel A1). Issueposition afdækkes ved 16 variable, der udtrykker holdninger til både klima og miljø, men også velfærd, ulighed og indvandring (tabel A2). Når der i denne analyse skrives om 'grønne holdninger' eller holdninger til klima og miljø, er der konkret tale om holdninger til en række politiske redskaber som afgifter, udgifter til miljø- og klimatiltag og prioriteringen af vækst kontra miljø, men også holdninger til hvorvidt klimaforandringer overhovedet er et alvorligt problem.

For både issueposition og issuesaliens kan det diskuteres, at »miljø og klima« i sin politiske substans kan være forskellige emner. Mere præcist kan man sige, at klimaforandringer er ét resultat af menneskets udvinding af resurser og udnyttelse af land samt energiforbruget forbundet hermed, men dette har i øvrigt mange andre konsekvenser for livet på Jorden end blot klimaforandringer (IPBES 2019). Politikredskaberne er ikke altid de samme. Klimaforandringer var antageligvis hyppigere italesat i 2019 end miljøproblemer. I det følgende vil jeg dog skrive om klima og miljø eller 'grønne holdninger' under ét med den begrundelse, at resultaterne herunder indikerer, at holdningerne hertil i høj grad hænger sammen og tilhører samme holdningsdimension.

Faktorerne estimeres vha. parallel analyse og polykoriske korrelationer. Parallel analyse gør resultaterne mere robuste over for spuriøse faktorer og 'støj' vha. sammenligninger med et antal tilfældigt konstruerede datasæt (her 10) med samme antal observationer og variable som selve datasættet. Polykoriske korrelationer er mere passende ved faktoranalyse med ordinalskalerede variable, idet faktorernes korrelationer med de enkelte variable justeres således, at de kan tolkes som en tilnærmelse til en almindelig Pearson-korrelation for interval- eller ratioskalerede variable. Faktorerne roteres vha. oblique rotation, således at de enkelte variables relation til faktorerne bliver tydeligere og nemmere at tolke.

Tre aldersgrupper operationaliseres. I den følgende empiriske analyse vil jeg generelt holde mig til den metodisk mindre krævende betegnelse aldersgrupper, da et tværsnitsdesign ikke i sig selv tillader os at skelne kohorte-, alders- og periodeeffekter fra hinanden, uanset at litteraturen og mere populære diskussioner som regel hviler på en formodet kohorteeffekt. For så vidt angår 'de unge', tages her udgangspunkt i litteraturens 'generation Y' eller 'millennials', der i andre empiriske operationaliseringer normalt afgrænses til fødeårene mellem de tidligere firser og årtusindskiftet (Kongshøj 2021; Norris & Inglehart 2016; Edge 2014; Costanza et al. 2012). Konkret bliver det her en gruppe af 18-34-årige født i perioden 1985-2001. Det kan indvendes, at det også ville være interessant at se på de yngste vælgere for at se, hvorvidt de måske adskiller sig tydeligere. De efterfølgende resultater er således alle sammenlignet med en yngre gruppe af 18-24-årige (om end der kun er tale om 309 respondenter), og det vil blive bemærket, når disse adskiller sig. For så vidt

angår ældre vælgere, vil jeg arbejde med to øvrige grupper af hhv. 35-64-årige (født 1955-1984) og 65+ årige (født 1954 eller før). Litteraturens 'generation X' er blandt de 35-64-årige, idet de hyppigst afgrænses til fødeårene mellem de tidlige 1960'ere og tidlige 1980'ere (Kongshøj 2021; Norris & Inglehart 2016; Edge 2014; Costanza et al. 2012). Gruppen inkluderer dog også nogle af litteraturens yngre babyboomers, som ofte placeres i fødeårene mellem midten af 1940'erne og midten af 1960'erne. Disse to aldersgrupper indeholder således et flydende overlap i forhold til litteraturens typiske kohorter eller sociale generationer. Endvidere er det vanskeligt at udskille førkrigskohorternes 'traditionalister' for sig selv i 2019. I praksis tilhører næsten alle ældre respondenter 'babyboomerne', idet kun 33 ud af 805 respondenter er født før 1940. Blandt de unge, som er i fokus i denne artikel, er dog en relativt veldefineret gruppe, der svarer til litteraturens 'millennials' eller 'generation Y'.

Af hensyn til både modelkompleksitet og antallet af respondenter reduceres de 13 mulige partivalg til fire overordnede partifamilier eller -grupper. Fra højre placeres Dansk Folkeparti, Stram Kurs og Nye Borgerlige i en første gruppe af nye højreparterier eller partier, der i forhold til værdipolitik og postmaterialisme udgør en klar yderpol. Venstre, Konservative, Liberal Alliance, Partiet Klaus Riskær Petersen og Kristendemokraterne placeres i en anden gruppe af borgerligt-liberale partier. Socialdemokratiet placeres i en tredje gruppe for sig selv, mens Enhedslisten, Alternativet, Socialistisk Folkeparti og Radikale Venstre udgør den fjerde gruppe. Især sidstnævnte placering af Radikale Venstre sammen med de mindre venstrefløjspartier kan diskuteres. Igen er betragtningen dog, at disse partier udgør den ene yderpol, når udgangspunktet er postmaterielle værdier i bred forstand og også mere specifikt miljø og klima.

De sociodemografiske kontrolvariable, der benyttes i regressionsmodellerne med partivalg, er køn, uddannelse, indkomst og beskæftigelse (tabel A3). Tabel A4 viser fordelinger for disse sociodemografiske variable på tværs af de tre aldersgrupper.

Med et stort antal spørgsmål til at afdække issueprioritering og -position opstår hurtigt et vist partielt bortfald, eftersom »ved ikke«-svar kodes som missing. Ud af de 3545 svar ville i alt 369 i prioriteringsanalysen og hele 1567 af svarene i positionsanalysen bortfalde, hvis analysen forlod sig på almindelig listwise deletion eller complete case analysis. Et mindre antal har også svaret 'ved ikke' eller 'ønsker ikke at svare' på spørgsmålet om indkomst, som indgår i regressionsanalyserne senere. Derfor imputeres disse manglende værdier for prioritering, position og indkomst. Formelt kræver multipel imputation, at de manglende svar er enten 'missing completely at random' (MCAR) eller 'missing at random' (MAR) (Graham 2009). Littles MCAR test viser, at det er usandsynligt, at bortfald er helt tilfældigt fordelt ($p=0,000$). Analyser med 'missing' værdier som afhængig variabel (ikke vist) viser dog også, at disse hænger sammen med de sociodemografiske variable (køn, uddannelsesbaggrund, alder i år). Derfor bruges de som understøttende variable i imputatio-

nerne til at bringe os tættere på MAR, hvor bortfald kan forklares af kendte variable. Almindelig complete case analyse/listwise deletion kræver ligeledes formelt at bortfald er MCAR eller MAR for at undgå bias i estimaterne. Derfor mener Graham (2009), at multipel imputation under alle omstændigheder er at foretrække i disse tilfælde. Eftersom Fraction of Missing Information-værdier viser, at cirka 30-40 pct. af variansen på positionsfaktorerne imputeres i de forskellige modeller i analysen, vælges et højt antal kædede imputationer (40) for at sikre stabile estimater (FMI for prioriteringsfaktorerne og personlig indkomst bevæger sig omkring hhv. 5-20 og 15-25 pct). Supplerende analyser viser, at anvendelsen af imputation ikke i sig selv ændrer substansen i de centrale sammenhænge, og således i stedet bidrager til at bibeholde resultaternes statistiske signifikans. Tabel A7 og A8 i appendiks viser og kommenterer kort udvalgte resultater i form af de regressionsmodeller, hvor estimaterne ændres henholdsvis mest og mindst i forhold til et alternativ uden MI.

Aldersgruppernes forskellige holdninger og dagsordener ved folketingsvalget

I første omgang vises i det følgende deskriptive forskelle på tværs af aldersgrupperne. Issueprioriteringer og issueposition på klima- og miljøområdet kombineres med partivalg inden for de fire partigrupper. Dette gøres ved hjælp af eksplorativ faktoranalyse. Tabel A1 og A2 i appendiks viser konkrete spørgsmålsformuleringer og kodninger, mens A5 og A6 viser resultaterne fra faktoranalyse.

Faktoranalysen af spørgsmålsbatteriet vedrørende vælgernes issueprioriteringer (tabel A5) peger på, at der er tre grundlæggende typer af emner. Den første og dominerende faktor 1 vedrører spørgsmål om velfærdsstat og omfordeling (da der er høje faktorloadings fra netop disse spørgsmål på faktor 1). Den næste faktor 2 beskriver i høj grad det, der ofte kaldes 'værdipolitik'. Her ses, at emnerne med høje faktorloadings er indvandring, kriminalitet og internationalisme (EU, udenrigspolitik). Endelig bekræftes, at prioriteringen af miljø og klima faktisk kan udskilles som en separat, tredje dimension. Disse tre dimensioner er ækvivalente på tværs af aldersgrupper (dvs. der udskilles de samme tre faktorer, ikke vist).

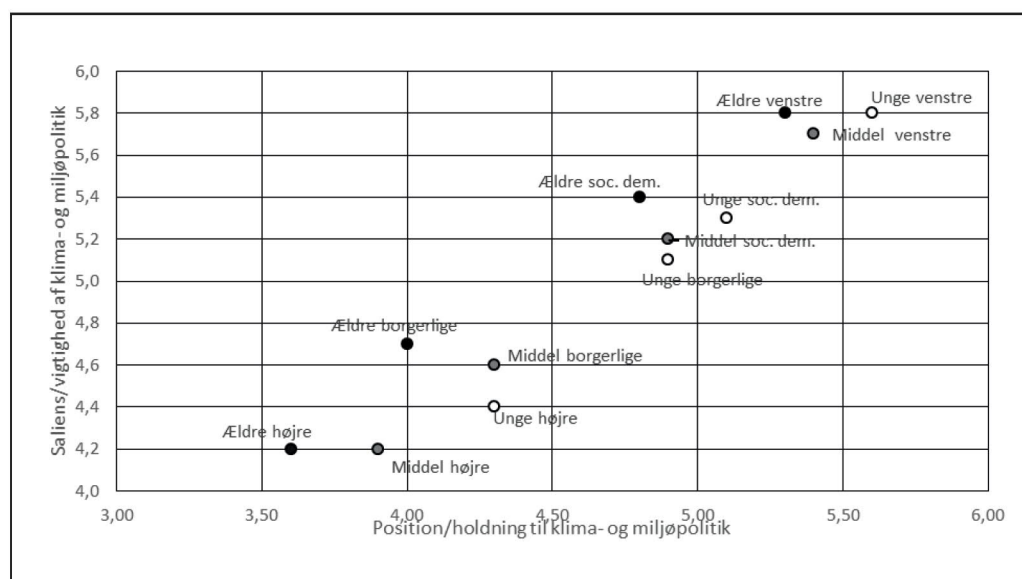
Til faktoranalysen af issuepositioner udvælges 16 forskellige holdningsspørgsmål (tabel A6) ud fra en formodning om, at de kan sammenlignes med prioriteringsspørgsmålene. De 16 spørgsmål vedrører således klima/miljø, ulighed/omfordeling og indvandrere. Faktoranalysen (tabel A6) bekræfter, at det også her giver mening at skelne empirisk mellem tre faktorer på tværs af de 16 spørgsmål. Dette resultat er ligeledes ækvivalent på tværs af generationer (ikke vist). Til forskel fra faktoranalysen for prioritering, hvor alle faktorer har beskedne til moderate indbyrdes korrelationer, ses en stærk negativ korrelation mellem holdninger til miljø/klima og indvandrere (-0.67, tabel A6). De to

faktorer medfører dog ikke variansinflation i regressionsanalyser (ikke vist), og bibeholdes her som meningsfuldt forskellige politikområder.

Figur 1 viser de deskriptive forskelle på unge og ældre vælgere fordelt på de fire partigrupper. Den viser gruppernes gennemsnitlige scores på de to faktorer for henholdsvis issueposition og issueprioritering. Jo længere mod øverste, højre hjørne, jo grønnere holdninger på begge akser, mens de mindst grønne vælgere omvendt befinder sig i nederste, venstre hjørne.

Figur 1: Holdninger til, og prioriteringer af, klima- og miljøpolitik. Fordelt på aldersgrupper og partivalg. Faktorscores standardiseret på 0-10 skala.

N=3545. Gennemsnitlige, vægtede scores på de to faktorer for henholdsvis saliens og position med hensyn til klima- og miljøpolitik. Fordelt på de tre aldersgrupper og de fire partigrupper. Scores efter 40 kædede imputationer af partielt bortfald (369 imputerede værdier på saliensfaktoren, 1567 imputerede værdier på positionsfaktoren).

Generelt er der en klar tendens på tværs af de fire partigrupper til, at venstrefløjens og Radikale Venstres vælgere er mest orienterede mod klima og miljø, mens de nye eller værdipolitiske højrepartier er mindst grønne. Partigrupperne synes i højere grad at beskrive variation på issueposition, og i noget mindre grad på issueprioritering.

Hvad angår de forskellige aldersgrupper, ses det, at unge vælgere generelt er lidt grønnere end deres ældre medborgere med samme partivalg. Igen ses dette bedst på akserne, der beskriver issueposition. Billedet er det samme, hvis man isolerer en gruppe af de yngste 18-24-årige vælgere, men forskellene bliver skærpet en smule (ikke vist).

Der er således en forskel på aldersgrupperne, men det er mere bemærkelsesværdigt, at aldersgrupperne synes tættere på hinanden blandt venstre-

fløjens og Socialdemokratiets vælgere, mens uenighederne på tværs af alder synes større på højrefløjen. Unge 'borgerlige' vælgere minder eksempelvis mere om socialdemokratiske vælgere end de øvrige borgerlige vælgere, mens ældre 'borgerlige' ligner højrepartiernes vælgere mest. Disse forskelle ses næsten alene på akse for issueposition. Dette peger på, at den teoretiske kohorteeffekt er tydeligst, der hvor potentialet er størst, nemlig blandt de vælgersegmenter, hvor udgangspunktet er de mindst grønne holdninger. Noget lignende kunne ses over tid fra 1970'erne og frem, hvor miljøhensyn bredte sig først fra de små venstrefløjspartier til Socialdemokratiet og øvrige etablerede partier sidenhen (Goul Andersen 1990).

Sammenhængen mellem miljø- og klimaholdninger og partivalg

I det følgende ses resultater for sammenhængen med partivalg, når der samtidig tages hensyn til øvrige dimensioner af politiske holdninger samt sociodemografiske karakteristika. Til sidst visualiseres, hvorledes disse statistiske modeller forudsiger partivalg for de forskellige aldersgrupper eller kohorter.

Tabel 1 viser resultater ved hjælp af multinomial logistisk regression, hvor partivalg forudsiges med separate modeller for hver aldersgruppe og for henholdsvis issueprioritering og issueposition. I modellerne er en stemme på de små venstrefløjspartier eller Radikale Venstre referencekategorien som den formodet grønneste vælgergruppe. De logistiske koefficienter angiver dermed, hvorvidt der er en positiv eller negativ tendens til at stemme på en af de tre andre partityper i forhold til at stemme på venstrefløjen eller Radikale Venstre, jo mere man prioriterer klima og miljø. I stedet for logistiske regressionskoefficienter eller odds ratios afreporteres koefficienterne som gennemsnitlige marginaleffekter (average marginal effects). Disse er nemmere at tolke på, idet det angiver de gennemsnitlige ændringer i sandsynligheder for hvert hele skalapoint på den uafhængige variabel. Det skal dog understreges, at gennemsnitlige marginaleffekter over- og undervurderer de marginale ændringer i sandsynligheder forskellige steder på den uafhængige variabels skala, idet selve funktionen netop ikke er lineær.

I hver af de seks modeller kontrolleres for typiske sociodemografiske karakteristika (køn, erhvervsuddannelse i seks kategorier, personindkomst i femten intervaller og beskæftigelsesstatus i tre kategorier. Se også tabel A3). Det er dog også interessant at fastslå, om holdninger til miljø og klima betyder noget ved siden af politiske holdninger på andre vigtige områder. Derfor kontrolleres for de øvrige faktorer, dvs. velfærd/omfordeling og indvandring/internationalisering (fra de tidligere nævnte faktoranalyser i tabel A5 og A6).

Tabel 1: Partivalgs sammenhæng med holdninger til klima og miljø samt øvrige kontrolvariable. Multinomial logistisk regression (reference: stemme på venstrefløjsparti el. Radikale Venstre).

Unge (18-34 år) (N=769)						
	Model 1: Saliens			Model 2: Holdning/position		
	Soc. Dem.	Borger-lige	Højre	Soc. Dem.	Borger-lige	Højre
1. Klima/miljø (0-10)	-7,5***	-11,1***	-12,1***	-2,9	-4,7	-4,6
2. Velfærd/ulighed (0-10)	3,9	-7,1***	-0,7	2,1	-7,5**	-2,0
3. Værdipol./indvandring (0-10)	3,2	8,4***	7,6***	7,9*	7,4*	11,1***
Køn (0/1 = k/m)	7,2	4,4	8,3	6,8	9,1	11,2*
<i>Uddannelse</i> (ref.: folke-/grundskole)						
Gymnasial	-4,5	0,5	-7,6	-2,8	3,0	-6,8
Erhvervsfaglig	8,4	3,3	6,9	8,3	5,0	4,2
Kort videregående	-4,5	-1,5	17,7	-2,7	1,2	18,7
Mellemlang videregående	-5,1	-4,5	-2,6	-3,6	-0,6	-0,3
Lang videregående	-21,1**	-18,8*	-15,3**	-20,2*	-12,5	-12,6
Personindkomst (1-15)	1,3	1,5	0,2	1,5	1,0	0,4
<i>Beskæftigelse</i> (ref.: ikke beskæftiget)						
Arbejder	3,8	3,5	1,1	5,0	3,2	2,5
Øvrige beskæftigede	1,0	6,3	-0,1	3,0	6,2	0,4
Middel (35-64 år) (N=1971)						
	Model 3: Saliens			Model 4: Holdning/position		
	Soc. Dem.	Borger-lige	Højre	Soc. Dem.	Borger-lige	Højre
1. Klima/miljø (0-10)	-10,6***	-15,1***	-14,9***	-5,2*	-6,9***	-6,7***
2. Velfærd/ulighed (0-10)	5,6***	-3,7**	-3,3*	1,5	-8,1***	-4,6*
3. Værdipol./indvandring (0-10)	5,1**	11,2***	12,7***	8,3***	9,3***	13,1***
Køn (0/1 = k/m)	0,3	-3,9*	-0,6	-1,0	-1,9	1,3
<i>Uddannelse</i> (ref.: folke-/ grundskole)						
Gymnasial	-15,3*	-1,0	-11,1*	-12,3*	2,7	-6,9
Erhvervsfaglig	-1,5	12,2*	-1,4	1,4	10,9*	0,3
Kort videregående	11,2	12,7	4,3	13,1*	13,8*	6,2
Mellemlang videregående	-15,0**	2,7	-15,6**	-11,2*	3,8	-12,2*
Lang videregående	-33,1***	-12,3*	-22,3***	-30,3***	-7,4	-14,0*
Personindkomst (1-15)	1,2	2,5***	1,9**	1,5	2,1***	1,9*
<i>Beskæftigelse</i> (ref.: ikke beskæftiget)						
Arbejder	11,7**	7,9	6,9	10,7*	6,0	2,5
Øvrige beskæftigede	7,4	11,1*	-5,0	3,6	9,3*	-6,5

Ældre (over 64 år) (N=805)						
	Model 5: Saliens			Model 6: Holdning/position		
	Soc. Dem.	Borger -lige	Højre	Soc. Dem.	Borger -lige	Højre
1. Klima/miljø (0-10)	-5,8*	-15,7***	-17,7***	0,1	-4,8*	-4,3
2. Velfærd/ulighed (0-10)	2,8	-5,0*	-1,1	2,9	-9,4***	4,8
3. Værdipol./indvandring (0-10)	-0,1	11,7***	11,6***	11,9***	10,3***	13,1***
Køn (0/1 = k/m)	8,2	-1,8	1,5	9,7*	-0,2	2,2
<i>Uddannelse</i> (ref.: folke-/grundskole)						
Gymnasial	-4,2	12,2		0,1	15,9	
Erhvervsfaglig	-10,8	-11,3	-13,7	-9,6	-8,7	-7,4
Kort videregående	-2,7	-3,3	4,5	-0,1	1,1	-3,6
Mellemlang videregående	-36,3***	-20,8**	-20,6**	-30,4***	-11,7	-13,5
Lang videregående	-32,2***	-28,2***	-32,2***	-25,4***	-18,4*	-23,1**
Personindkomst (1-15)	0,3	1,3	-0,5	0,3	1,0	0,3
<i>Beskæftigelse</i> (ref.: Ikke beskæftiget)						
Arbejder	-28,4*	-31,1**	-38,8***	-33,0*	-18,1	-36,5*
Øvrige beskæftigede	-30,9**	-1,0	-1,8	-29,2*	-0,2	-0,1

Koefficienter udtrykt ved gennemsnitlige marginaleffekter (average marginal effects). Faktorscores standardiseret på 0-10 skala for både saliens og position (se også tabel A5 og A6 for faktoranalyser). Estimeret efter 40 kædede imputationer af partielt bortfald (369 imputerede respondenter i saliensmodellerne, 1567 imputerede respondenter i positionsmodellerne).

*=signifikant på 0,05-niveau; **=signifikant på 0,01-niveau; ***=signifikant på 0,01-niveau

I tabel 1 ses det, at holdninger til klima og miljø ikke er bedre til at forudsige de unges partivalg end de ældre aldersgruppers partivalg. Hverken for issueprioritering eller -position er de marginale ændringer i sandsynligheder stærkere blandt de unge. Eftersom der egentlig ledes efter mulige interaktioner mellem alder og grønne holdninger (dvs. hænger disse holdninger stærkere/svagere sammen med partivalg for unge/gamle?) er dette testet formelt med et interaktionsled mellem alder i antal år og faktorscores på hhv. issueposition og -prioritering i to separate regressionsmodeller med alle respondenter (ikke vist). Disse interaktionsled er langt fra signifikante, dog med to undtagelser. For issueposition er tendensen, at ældre vælgere med grønne holdninger i højere grad end unge vælgere fravælger borgerlige partier til fordel for venstrefløjen. Tendensen er signifikant for issueposition ($p=0,007$), mens den nærmer sig signifikans for issueprioritering ($p=0,07$). Dette kan også anes i de efterfølgende visualiseringer, men det er en ganske svag tendens, og under alle omstændigheder går det i mod en forventning om, at emnet skulle betyde mere for unges partivalg.

Generelt kan det således blot siges, at der på tværs af alle kohorter eller aldersgrupper er en forventelig tendens til at socialdemokratiske vælgere er

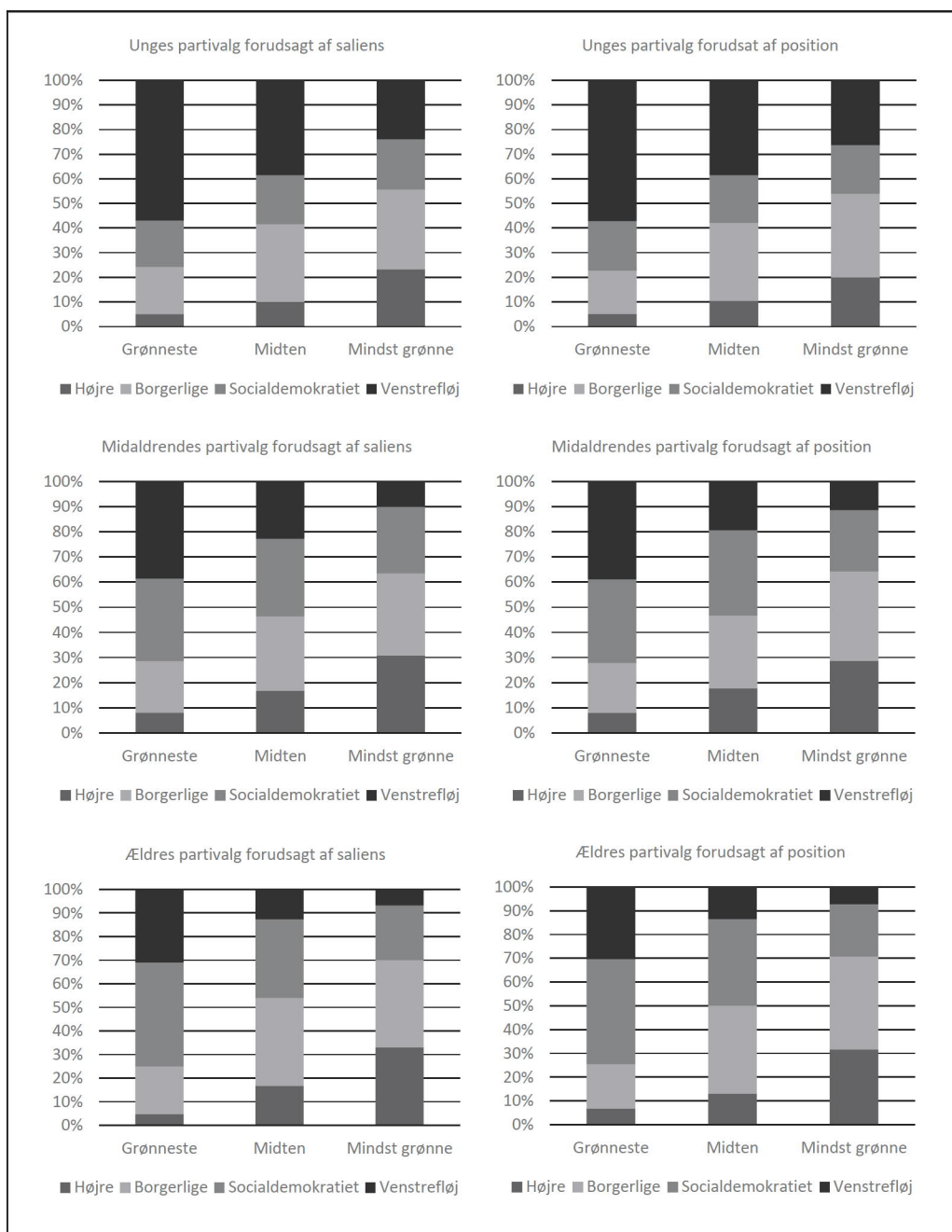
lidt mindre grønne i sammenligning med den øvrige centrum-venstrefløj, efterfulgt af borgerligt-liberale stemmer mens stemmer på de nye højrepartier er de mindst grønne. Dette mønster fra venstre og til højre er velkendt i litteraturen (Drews & van den Bergh 2016).

For de to øvrige velfærds- og værdipolitiske holdningsdimensioner er der også nogenlunde forventelige sammenhænge med partivalg. Værdipolitik (internationalisering, indvandring) er især tydelig i sin sammenhæng med disse fire partigrupper og forudsiger som forventeligt især, hvorvidt vælgeren stemmer på de nye højrepartier frem for venstrefløjen eller Radikale Venstre. Ligesom med holdninger til klima og miljø ses en klar rangorden på tværs af partigrupperne fra yderste venstre til yderste højre. Dette afspejler de tidligere omtalte klare negative korrelationer mellem de to holdningsdimensioner. Deres omvendte betydninger for partierne på venstre- og højrefløjen vises også særskilt for de enkelte partier i Andersen & Hansen (2021) og for blokkene i Stubager (2021). For så vidt angår ulighed og velfærd påvirkes denne holdningsdimension muligvis noget af placeringen af Radikale Venstre sammen med de øvrige partier til venstre for Socialdemokratiet. For både issueprioritering og -position ser det ud til, at de mest velfærds- og ulighedsorienterede vælgere har lidt højere tendens til at stemme socialdemokratisk, dog generelt ikke i signifikant grad. På dette politikområde er yderpolen de 'borgerlige' partier og ikke de nye højrepartier. Substantielt giver det dog også mening, at nogle af de små venstrefløjspartiets vælgere i højere grad motiveres af f.eks. indvandring og klima/miljø, mens mange socialdemokratiske vælgere er mere motiveret af klassiske emner såsom velfærd og omfordeling.

For de øvrige sociodemografiske kontrolvariable gælder det, at vælgere med længerevarende uddannelser i højere grad stemmer på de mindre venstrefløjspartier eller Radikale Venstre. Omvendt har de mindst tendens til at stemme på de nye højrepartier eller Socialdemokratiet. Dette understøtter forventningen om at de nyere 'postmaterielle' issues, der i mindre grad handler om økonomi og omfordeling, især drives frem af vælgere med længere uddannelser, og at dette på hver sin fløj rammer negativt hos henholdsvis regeringspartiet og højrefløjens yderpartier. Det samme gælder i nogen grad for de mellemlange uddannelser, men det er kun signifikant for midtergruppen og de ældre, og det synes mest udtalt vedrørende issueprioritering. Blandt de 35-64-årige har faglærte eller ufaglærte arbejde en højere sandsynlighed for at stemme på Socialdemokratiet frem for de øvrige centrum-venstrepartier, mens funktionærer har en tendens til at stemme borgerligt. For den ældre aldersgruppe er sammenhængene med beskæftigelse ikke de samme, men her er næsten alle uden for arbejdsmarkedet (tabel A4). Tilsvarende gælder det, at indkomst kun udviser et tydeligt og forventet klassemønster blandt den midterste aldersgruppe, idet højere indkomster generelt har lidt større tendens til at stemme på et parti til højre for midten.

Figur 2: Den grønneste tredjedels, midterste tredjedels og mindst grønnes tredjedels partivalg. Fordelt efter saliens, holdning/position og aldersgruppe. Forudsagte sandsynligheder pba. model 1-6 i tabel 1.

Figur 2 visualiserer resultaterne af de seks modellers forudsagte sandsynligheder. Dette giver et mere letforståeligt indtryk af substansen i sammenhænge. Dette gøres ved at dele respondenterne op i tre grupper fra de mindst til de mest grønne tredjedele inden for hver generation. I figur 2 ses øverst

til venstre partivalg for den grønne tredjedel blandt de unge vælgere målt på issueprioritering sammenlignet med de mindst grønne og midtergruppen. Øverst til højre ses det samme målt ved issueposition og så fremdeles for de ældre aldersgrupper. Disse sandsynligheder er beregnet med samme kontrolvariable som i tabel 1.

Figureerne afbilder visuelt ovenstående hovedkonklusioner. Holdninger til klima og miljø kan i høj grad anvendes til at forudsige partivalg, også selvom der på samme tid kontrolleres for øvrige vigtige holdningsdimensioner og en række sociodemografiske variable. Der synes dog ikke at være betydelige forskelle på tværs af generationer. En interessant og tydelig forskel er dog, at støtten til Socialdemokratiet er lav blandt de unge uanset deres holdninger til klima og miljø. Modsat hos de ældre vælgergrupper synes dette emne ikke tydeligt at motivere større opbakning til Socialdemokratiet. De unge, grønne vælgere har i stedet langt højere tilbøjelighed til at stemme på den øvrige venstrefløj eller Radikale Venstre. Her forudsiges 56-57 pct. at stemme på ét af disse partier. Fornemmes kan også den tendens, som tidligere nævnte interaktionsled indikerede, nemlig at støtten til borgerlige partier i lidt højere grad synes at vokse hos ældre vælgere, i takt med at man bevæger sig mod de mindre grønne vælgergrupper, men det er som nævnt en beskeden tendens.

Konklusion

Det kan bekræftes, at holdningerne blandt den unge aldersgruppe af vælgere afspejler lidt større hensyn til klima og miljø ved folketingsvalget 2019. De unge udviser lidt større opbakning til politikredskaber, der skal løse miljø- og klimaproblemer, og de angiver selv i lidt højere grad at det betyder noget for partivalg. Det er dog ikke markante forskelle i forhold til ældre aldersgrupper. Sammenhængen mellem disse holdninger og partivalg er ikke stærkere blandt de unge, når man samtidig tager hensyn til andre holdninger vedrørende velfærds- og værdipolitik. Resultaterne viste, at holdningerne til klima og miljø i høj grad afspejles i partivalg for alle aldersgrupper eller generations partivalg i 2019. Man kan dermed ikke sige, at valgresultatet var påvirket af en spydspids af unge, grønne vælgere.

For alle aldersgrupper var der en tydelig tendens til, at valget af partier i rød blok hang sammen med grønne holdninger, mens opbakningen til borgerlige partier og højrefløjen stiger med mindre grønne holdninger. Som tidligere diskuteret med udgangspunkt i øvrig litteratur er det muligt, at den teoretiske antagelse om kohorte- eller generationseffekter finder stærkere opbakning vedrørende indvandring og majoritets- versus minoritetskulturer snarere end værdier vedrørende klima og miljø.

For de unge kunne det dog ses, at de små venstrefløjspartier og Radikale Venstre står særligt stærkt blandt grønne vælgere, mens holdninger på området i mindre grad afspejles i opbakningen til Socialdemokratiet, som er lav blandt unge uanset holdninger til klima og miljø. Dette understøtter, at regeringspartiet er blevet et af Folketingets mest gråhårede partier, og at det har problemer med unge i både 20'erne og 30'erne (Altinget 2019b). Det indikerer også, at partiet kan have problemer med at tiltrække vælgere på baggrund af emner, der virker blandt ældre vælgere.

Ganske vist stod de »grønne« partier relativt stærkt blandt de unge i 2019, men vi har set, at det ikke alene kan tilskrives klima- og miljøpolitik. Resultaterne peger på, at folketingsvalget 2019 var præget af bred folkelig opbakning på området.

Litteratur

- Altinget 2019a: »Ny måling: Den grønne dagsorden indtager en suveræn førsteplads«, 13. maj <https://www.altinget.dk/artikel/ny-maaling-den-groenne-dagsorden-tager-en-suveraen-foersteplads>
- Altinget 2019b: »Farvel til magtpartierne: Sådan stemte de unge til valget«, 16. september <https://www.altinget.dk/artikel/farvel-til-magtpartierne-saadan-stemte-de-unge-til-valget>
- Andersen, Johannes og Kasper M. Hansen 2021: »Klimavalget«, i Kasper M. Hansen og Rune Stubager (red.), *Klimavalget*. København: Djøf Forlag, s. 205-230.
- Costanza, David P, Jessica M. Badger; Rebecca L. Fraser, Jamie B. Severt & Paul A. Gade 2012: »Generational Differences in Work-Related Attitudes: A Meta-Analysis«. *Journal of Business and Psychology*, No. 4, 27: 375-394. <https://doi.org/10.1007/s10869-012-9259-4>
- Det Danske Valgprojekt 2022: »Tidligere valgundersøgelser«. <https://www.valgprojektet.dk/pages/page.asp?pid=308&l=dk>
- Drews, Stefan and Jeroen van den Bergh 2016: »What Explains Public Support for Climate Policies? A Review of Empirical and Experimental Studies«. *Climate Policy*, No. 7, 16: 855-876. <https://doi.org/10.1080/14693062.2015.1058240>
- Duffy, Bobby 2021: *The Generation Myth. Why When You're Born Matters Less Than You Think*. New York: Basic Books.
- Edge, Karen 2014: »A Review of the Empirical Generations at Work Research: Implications for School Leaders and Future Research«. *School Leadership & Management*, No. 2, 34: 136-55
- Frederiksen, Morten 2019: »Stabilitet og forandring i danskernes værdier«, i Morten Frederiksen (red.): *Usikker modernitet*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 9-39
- Gelissen, John 2007: »Explaining Popular Support for Environmental Protection: A Multi-level Analysis of 50 Nations«. *Environment and Behavior*, No. 3, 39: 392-415. <https://doi.org/10.1177/0013916506292014>
- Goul Andersen, Jørgen 1990: »Denmark: Environmental Conflict and the 'Greening' of the Labor Movement«. *Scandinavian Political Studies*, Nr. 2, 13: 185-201. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.1990.tb00436.x>

- Goul Andersen, Jørgen 2008: »Et valg med paradokser. Opinionsklimaet og folketingsvalget 2007«. *Tidsskriftet Politik*, Nr. 3, 11: 10-26.
- Graham, John W. 2009: »Missing Data Analysis: Making it Work in the Real World«. *Annual Review of Psychology* 60: 549-576. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085530>
- Grønhøj, Alice and Hubert, Marco 2021: »Are We Growing a Green Generation? Exploring Young People's Pro-Environmental Orientation over Time«. *Journal of Marketing Management* (Online). <https://doi.org/10.1080/0267257X.2021.2005664>
- Hansen, Kasper M. 2021: »Hvem vandt valget«, i Kasper M. Hansen og Rune Stubager (red.), *Klimavalget*. København: Djøf Forlag, s. 15-48.
- Hout, Michael 2021: »America's Liberal Social Climate and Trends. Change in 283 General Social Survey Variables Between and Within US Birth Cohorts 1972-2018«. *Public Opinion Quarterly*, No. 4, 85: 1009-1049. <https://doi.org/10.1093/poq/nfab061>
- Inglehart, Ronald 1990: *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691186740>
- Inglehart, Ronald 1995: »Public Support for Environmental Protection: Objective Problems and Subjective Values in 43 Societies«. *PS: Political Science & Politics*, No. 1, 28: 57-72. <https://doi.org/10.2307/420583>
- Inglehart, Ronald and Scott C. Flanagan 1987: »Value Change in Industrial Societies«. *American Political Science Review*, No. 4, 81: 1289-1319. <https://doi.org/10.2307/1962590>
- IPBES 2019: *Global Assessment Report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Bonn: IPBES
- Isham, Amy, Caroline Verfuerth, Alison Armstrong, Patrick Elf, Birgitta Gatersleben and Tim Jackson 2022: »The Problematic Role of Materialistic Values in the Pursuit of Sustainable Well-Being«. *International Journal of Environmental Research and Public Health* (Online). <https://doi.org/10.3390/ijerph19063673>
- Kongshøj, Kristian 2021: »Intra- and Intergenerational Cleavages in National Identity in Denmark«, i Nils Holtug and Eric Uslaner (eds.), *National Identity and Social Cohesion*. Lanham, MA: Rowman & Littlefield.
- Kvaløy, Berit, Heining Finseraas and Ola Listerhaug 2012: »The Publics' Concern for Global Warming: A Cross-National Study of 47 Countries«. *Journal of Peace Research*, No. 1, 49: 11-12. <https://doi.org/10.1177/0022343311425841>
- Laver, Michael 2001: »Position and Salience in the Policies of Political Actors«, i Michael Laver (ed.), *Estimating the Policy Position of Political Actors*. Abingdon: Routledge, pp. 66-86. https://doi.org/10.4324/9780203451656_chapter_5
- Levinson, Klaus 2019: »Danskernes holdninger til miljøbeskyttelse«, i Morten Frederiksen (red.): *Usikker modernitet*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 167-192
- Lewis, Gregory B., Risa Palm and Bo Feng 2019: »Cross-National Variation in Determinants of Climate Change Concern«. *Environmental Politics*, No. 5, 28: 793-821. <https://doi.org/10.1080/09644016.2018.1512261>
- Lieberkind, Jonas 2021: »Kontraprotest – unges politiske engagement«. *Politica*, nr. 1, 53: 24-63. <https://doi.org/10.7146/politica.v53i1.129854>
- Mannheim, Karl 1952: »The Problem of Generations«, i Karl Mannheim (ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge: pp. 276-322
- Mostafa, Mohamed M. 2016: »Post-Materialism, Religiosity, Political Orientation, Locus of Control and Concern for Global Warming: A Multilevel Analysis across 40 Nations«. *Social Indicators Research*, No. 3, 128: 1273-1298. <https://doi.org/10.1007/s11205-015-1079-2>

- Nawrotzki, Raphael J. and Fred C. Pampel 2013: »Cohort Change and the Diffusion of Environmental Concern: A Cross-National Analysis«. *Population and Environment*, No. 1, 35: 1-25. <https://doi.org/10.1007/s11111-012-0182-4>
- Norris, Pippa and Ronald Inglehart 2016: *Cultural Backlash. Trump, Brexit and Authoritarian Populism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pina-Cabral, João and Dimitrios Theodossopoulos 2022: »Thinking About Generations Conjuncturally: A Toolkit«. *The Sociological Review* (Online). <https://doi.org/10.1177/003802612111062301>
- Ryder, Norman B. 1965: »The Cohort as a Concept in the Study of Social Change«. *American Sociological Review*, No 6, 40: 843-861. <https://doi.org/10.2307/2090964>
- Strijbis, Oliver, Joshua Helmer and Pieter de Wilde 2018: »A Cosmopolitan-Communitarian Cleavage around the World? Evidence from Ideological Polarization and Party-Voter Cleavages«. *Acta Politica*, No. 1, 53: 1-24
- Schmidt, Katja 2021: »The Dynamics of Attitudes Toward Immigrants: Cohort Analyses for Western EU Member States.« *International Journal of Comparative Sociology*, No. 4, 62: 281-310. <https://doi.org/10.1177/00207152211052582>
- Schwartz, Shalom H. 1994: »Are there Universal Aspects in the Structure and Content of Human Values?« *Journal of Social Issues*, No. 4, 50: 19-45. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>
- Schwartz, Shalom H. 2012: »An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values«. *Readings in Psychology and Culture*, No. 1, 2: 1-20. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Stubager, Rune 2021: »Klima og pension flyttede vælgere over midten: Holdninger til politiske emner og partiskift«, i Kasper M. Hansen og Rune Stubager (red.), *Klimavalget*. København: Djøf Forlag, s. 69-102.
- Van Huevelen, Tom and Nik Summers 2019: »Divergent Roads: A Cross-National Intercohort Analysis of Affluence and Environmental Concern«. *Social Science Research* 82: 72-91. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2019.04.001>
- Wiernik, Brenton M. and Deniz S. Ones 2011: »Age and Environmental Sustainability: A Meta-Analysis«. *Journal of Managerial Psychology*, No. 7/8, 28: 827-856.

The 2019 Danish national election: greener attitudes among younger voters, but also a climate and environment election across all age groups

The Danish national election in 2019 has been described as a 'climate election', where the issues of climate and the environment were decisive for the outcome. One proposition raised was that young voters were particularly mobilized because of these issues. Utilizing new survey data on the 2019 election from the public opinion company YouGov (sample drawn from a standing web panel), this article investigates whether young voters stood out in an election where the general public support for a green agenda was higher than ever before. The article analyzes the association between attitudes towards climate and the environment and party choice across three age groups (18-34, 35-64 and 65+ years). Separate analyses for issue salience and issue position were conducted, and attitudes towards other important policy fields were controlled for. While the younger age group exhibits more environmentally friendly attitudes, the association with party choice is not strong. Rather, the conclusion is that climate and the environment issues mobilized voters across all age groups in 2019. However, younger voters who are conscious of climate and the environment tended to vote for the small left-wing parties or the Social Liberals rather than the Social Democrats. Voters in the older age groups who were interested in this agenda tended more to vote for the Social Democrats.

Keywords: climate, environment, attitudes, generations, national election, Denmark.

Appendiks

Tabel A1. Variable til faktoranalyse af issuesaliens

Hvor stor betydning havde de følgende emner for dig, da du skulle vælge parti ved folketingsvalget?	1 = Ingen betydning 2 = Mindre betydning 3 = Nogen betydning 4 = Stor betydning
1. Arbejdsløshed, beskæftigelse	
2. Skattepolitik	
3. Flygtninge-/indvandrerpolitik	
4. Pension og tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet	
5. Ældrepleje (hjemmehjælp, plejehjem o.l.)	
6. Børnehaver og vuggestuer	
7. Skole- og uddannelsespolitik	
8. Hospitaler og sundhedsvæsen, sundhedspolitik	
9. Klimapolitik	
10. Miljøpolitik i øvrigt	
11. EU, Danmarks forhold til EU	
12. Udenrigspolitik	
13. Kriminalitet og retspolitik	
14. Modvirke ulighed og fattigdom	
15. Regionalpolitik (fx ulighed mellem forskellige dele af landet, udflytning af statslige arbejdspladser placering/lukning af skoler og andre offentlige institutioner)	

Tabel A2. Variable til faktoranalyse af issueposition

Herunder listes en række synspunkter fra den politiske debat. Du bedes angive, hvor enig eller uenig du er i hvert synspunkt.	1 = Helt enig 2 = Delvist enig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist uenig 5 = Helt uenig
– Der bør indføres klimaafgifter på flyrejser	
– Der bør indføres klimaafgift på oksekød	
– Den økonomiske vækst bør sikres gennem en udbygning af industrien, også selv om det kommer i strid med miljøinteresser	
Synes du, at det offentlige bruger for mange penge, passende eller for få penge på følgende opgaver?	1= For mange penge 2= Passende 3= For få penge
– Miljøproblemer	
– Klimaproblemer	
Til sidst er der igen en række spørgsmål fra den politiske debat, hvor du bedes angive, hvor enig eller uenig du er i hvert synspunkt.	1 = Helt enig 2 = Delvist enig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist uenig 5 = Helt uenig
– Ligegyldigt hvad vi gør for klimaet i Danmark, så betyder det ikke noget i det store billede.	
– Klimahysteriet er gået over gevind	
Samkodning af disse to splitsample-spørgsmål til ét:	
– Snakken om menneskeskabte klimaproblemer er vildt overdreven	
– Mange af de påstande, man hører om klimatrusler, er overdrevne	

Så kommer et spørgsmål om levestandard og indtægtsforhold.	1 = Mest enig med B 2 = Ikke enig med nogen af parterne 3 = Mest enig med A
<i>A siger:</i> Forskellene i indtægter og levestandard er stadig for store i vores land. Derfor burde folk med mindre indtægter få en hurtigere forbedring af levestandarden end dem med højere indtægt.	
<i>B siger:</i> Indtægtsudjævningen er gået tilstrækkeligt langt. De indtægtsforskelle, som endnu findes, bør stort set bibeholdes.	
Høje indtægter burde beskattes hårdere end tilfældet er i dag	1 = Helt uenig 2 = Delvist uenig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist enig 5 = Helt enig
I politik bør man stræbe efter at skaffe alle de samme økonomiske vilkår, uanset uddannelse og beskæftigelse	1 = Helt uenig 2 = Delvist uenig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist enig 5 = Helt enig
Flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, også selv om de ikke er danske statsborgere	1 = Helt enig 2 = Delvist enig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist uenig 5 = Helt uenig
Hvis der er for få jobs, bør arbejdsgivere prioritere danskere frem for indvandrere	1 = Helt uenig 2 = Delvist uenig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist enig 5 = Helt enig
Afviste asylbørn skal tildeles bedre vilkår på udrejsecenter Sjælsmark	1 = Helt enig 2 = Delvist enig 3 = Hverken enig eller uenig 4 = Delvist uenig 5 = Helt uenig
Skal integrationsydelsen for flygtninge/indvandrere bevares som nu, skal den forringes, skal den hæves, så den kommer tættere på kontanthjælp, eller skal den helt afskaffes, så flygtninge/indvandrere får almindelig kontanthjælp?	1 = Afskaffes, så de får almindelig kontanthjælp 2 = Forbedres 3 = Bevares som nu 4 = Forringes
Samkodning af disse to splitsample-spørgsmål til ét Indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart	1 = Helt uenig 2 = Delvist uenig 3 = Hverken enig eller uenig
Indvandring udgør en alvorlig trussel mod den danske kultur	4 = Delvist enig 5 = Helt enig

Tabel A3. Sociodemografiske kontrolvariable

Køn	1 = Kvinder 2 = Mand
Alder	1 = 18-34 år 2 = 35-64 år 3 = 65 år eller derover Alder i år brugt i sekundære analyser som angivet i teksten til at tjekke robustheden af ovenstående inddeling ved at konstruere en yngre gruppe af 18-24-årige
Uddannelsesbaggrund	1 = Grundskole 2 = Almengymnasial 3 = Erhvervsfaglig 4 = Kort videregående 5 = Mellemlang videregående 6 = Lang videregående
»Hvad var din personlige indkomst i 2018 før skat og andre fradrag (bruttoindkomst)?«	1 = 0-99.999 kr. 2 = 100.000-149.999 kr. 3 = 150.000-199.999 kr. 4 = 200.000-249.999 kr. 5 = 250.000-299.999 kr. 6 = 300.000-349.999 kr. 7 = 350.000-399.999 kr. 8 = 400.000-449.999 kr. 9 = 450.000-499.999 kr. 10 = 500.000-599.999 kr. 11 = 600.000-699.999 kr. 12 = 700.000-799.999 kr. 13 = 800.000-899.999 kr. 14 = 900.000-999.999 kr. 15 = 1.000.000 kr. og derover »Ved ikke« og »Ønske ikke at oplyse« kodet som missing. Disse indgår som imputerede værdier (548 ud af 3545 værdier).
Beskæftigelse	23 kategorier omkodet til følgende tre: 0 = Øvrige og uden for arbejdsmarkedet (Oprindelig: fleksjobber, orlov, ledig i tre kategorier (a-kasse, kontanthjælp, uden ydelse), under uddannelse i to kategorier (lærling, øvrige), førtidspensionist, efterløn, andet, fraværende pga. sygdom, resurseforløb, ved ikke) 1 = Arbejder (Oprindelig: ufaglært arbejder, faglært arbejder, specialarbejder) 2 = Øvrige beskæftigede (Oprindelig: lavere funktionær, højere funktionær, selvstændig)

Tabel A4. De tre aldersgrupper sociodemografiske karakteristika

	Unge (18-34 år)	Midaldrende (35-64 år)	Ældre (over 64 år)
Kvinde	46,7	47,8	50,8
Mand	53,3	52,2	49,2
Grundskole	28,5	22,1	28,2
Gymnasial	21,1	5,8	1,7
Erhvervsfaglig	20,7	43,3	36,9
Kort videregående	3,6	5,3	5,6
Mellemlang videregående	16,0	15,5	19,8
Lang videregående	10,2	8,0	7,8
Ikke beskæftiget	55,6	30,7	91,8
Arbejder	21,7	28,4	2,2
Øvrige beskæftigede	22,7	40,9	6,0
Personindkomst*	4,3 (3,3)	6,6 (3,1)	4,7 (2,5)

* Gennemsnit på intervalskala 1-15, standardafvigelse angivet i parentes.
Vægtede fordelinger (køn, alder, uddannelse, region)

Tabel A5. Faktoranalyse af issuesaliens
(vha. parallel analyse og polykoriske korrelationer). N=3176

Faktoranalyse			Faktorloadings på faktor 1, 2 og 3 (efter oblique rotation)			
	Eigen- value	Propor- tion		Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Faktor 1	3,91	0,59	Arbejdsløshed, beskæftigelse	0,43	0,23	0,05
Faktor 2	1,53	0,25	Skattepolitik	0,14	0,48	-0,02
Faktor 3	1,14	0,17	Flygtninge/indvandrere	0,08	0,47	-0,13
Faktor 4	0,50	0,08	Pension, tilbagetrækning	0,64	0,11	-0,10
Faktor 5	0,30	0,04	Ældrepleje	0,77	0,16	-0,15
			Børnehaver og vuggestuer	0,74	-0,22	0,19
			Skole- og uddannelsespolitik	0,61	-0,16	0,26
			Hospitaler, sundhedsvæsen	0,71	0,14	-0,03
			Klimapolitik	0,04	0,00	0,92
			Miljøpolitik i øvrigt	0,01	0,10	0,92
			EU, DK's forhold til EU	-0,10	0,69	0,19
			Udenrigspolitik	-0,01	0,74	0,20
			Kriminalitet og retspolitik	0,24	0,65	-0,20
			Ulighed og fattigdom	0,50	-0,01	0,36
			Regionalpolitik	0,42	0,26	0,13
			Korrelationsmatrice			
				Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
			Faktor 1	1		
			Faktor 2	0,28	1	
			Faktor 3	0,31	0,08	1

*Tabel A6. Faktoranalyse af issue position
(vha. parallel analyse og polykoriske korrelationer). N=1978*

Faktoranalyse			Faktorloadings på faktor 1, 2 og 3 (efter oblique rotation).			
	Eigen- value	Propor- tion		Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Faktor 1	6,27	0,78	Penge til miljø	0,86	-0,09	-0,02
Faktor 2	1,21	0,15	Penge til klima	0,89	-0,02	0,02
Faktor 3	0,95	0,12	Vækst ift. miljø	0,64	-0,09	0,02
Faktor 4	0,36	0,05	Afgift fly	0,64	-0,19	0,29
Faktor 5	0,24	0,03	Afgift kød	0,66	-0,05	0,17
			DK's indsats nytteløs	-0,72	0,10	0,03
			Klimahysteri	-0,87	0,09	0,04
			Klima overdreven	-0,84	0,03	-0,07
			Indtægtsforskelle for store	0,08	-0,12	0,74
			Høje indtægter beskattes	0,09	-0,12	0,73
			Stræbe efter samme vilkår	0,08	-0,02	0,70
			Indvandring kulturel trussel	-0,11	0,84	-0,02
			Indv. samme ret til bistand	0,07	-0,80	0,21
			Prioritere danskere i job	-0,07	0,72	-0,26
			Adgang for udl. arbejdskraft	0,15	-0,63	0,16
			Integr.ydelse hæves/sænkes	-0,03	0,58	-0,15
			Korrelationsmatrice			
				Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
			Faktor 1	1		
			Faktor 2	-0,67	1	
			Faktor 3	0,36	-0,31	1

Sammenligning af resultater med og uden anvendelse af multipel imputation

Tabel A7 og A8 herunder viser forskelle i regressionsresultater hhv. med og uden MI. Tabellerne skal læses sådan, at »Med MI«-kolonnerne gengiver resultaterne fra tabel 1, mens »Uden MI«-kolonnerne viser koefficienter (average marginal effects) og p-værdier, hvis ikke multipel imputation anvendes.

To af de seks regressionsmodeller fra tabel 1 er udvalgt (model 2 og 4), idet de viser forskellene hvor brugen af MI ændrer estimaterne mest (A7) og mindst (A8). Begge udvalgte modeller vedrører issue position, hvor der som forklaret i metodeafsnittet er flest manglende værdier at imputere (30-40 pct. imputeret varians i de tre modeller for issue-position versus 5-20 pct. i de tre modeller for issuesa-liens).

De tydeligste forskelle er markeret med fed. Der er nogle mindre forskelle for de 18-34-årige. Selv her, hvor forskellen er mest udtalte, må det dog vurderes, at de ikke ændrer substantielt på resultaterne vedrørende sammenhængene mellem holdninger og partivalg. For de unge er der dog nogle forskelle vedrørende styrken af indvandring/internationalisering. Sammenhængen retning er dog de samme. Derudover er der enkelte forskelle for kontrolvariablenes estimater.

Samlet set betyder brugen af MI, at vi først og fremmest bibeholder statistisk styrke, mens hovedresultaterne substantielt er de samme.

Tabel A7. »Unge« (18-34 år). Issue position:
 Partivalgs sammenhæng med holdninger til klima og miljø
 samt øvrige kontrolvariable. Multinomial logistisk regression
 (reference: Stemme på venstrefløjsparti el. Radikale Venstre).
 Average marginal effects (N=769)

	Socialdemokratiet		Borgerlige		Højre	
	Med MI	Uden MI	Med MI	Uden MI	Med MI	Uden MI
1. Klima/miljø ¹	-2,9	-5,3	-4,7	-7,5*	-4,6	-2,5
2. Velfærd/ulighed ¹	2,1	2,9	-7,5**	-11,0***	-2,0	-7,4*
3. Værdipolitik/indvandring ¹	7,9*	19,7***	7,4*	18,3***	11,1***	22,0****
Køn (0/1 = k/m)	6,8	3,8	9,1	1,0	11,2*	5,1
<i>Uddannelse</i> (ref.: folke-/grundskole)						
Gymnasial	-2,8	20,5*	3,0	22,8**	-6,8	-5,4
Erhvervsfaglig	8,3	0,5	5,0	-7,7	4,2	-1,0
Kort videregående	-2,7	14,4	1,2	11,4	18,7	23,6*
Mellemlang videregående	-3,6	19,4	-0,6	16,5	-0,3	8,8
Lang videregående	-20,2*	4,0	-12,5	3,7	-12,6	-8,9
Personindkomst (1-15)	1,5	1,3	1,0	1,2	0,4	1,2
<i>Beskæftigelse</i> (ref.: ikke beskæftiget)						
Arbejder	5,0	13,8	3,2	15,1	2,5	3,9
Øvrige beskæftigede	3,0	1,9	6,2	8,3	0,4	-6,5

Koefficienter udtrykt ved gennemsnitlige margineffekter (average marginal effects). Faktorscores standardiseret på 0-10 skala (se også tabel A6 for faktoranalysen). Estimeret efter 40 kædede imputationer af partielt bortfald (483 respondenter)

*=signifikant på 0,05-niveau; **=signifikant på 0,01-niveau; ***=signifikant på 0,01-niveau

Tabel A8. »Middel« (34-65 år). Issue-position:
 Partivalgs sammenhæng med holdninger til klima og miljø
 samt øvrige kontrolvariable. Multinomial logistisk regression
 (reference: Stemme på venstrefløjsparti el. Radikale Venstre).
 Average marginal effects (N=1971)

	Socialdemokratiet		Borgerlige		Højre	
	Med MI	Uden MI	Med MI	Uden MI	Med MI	Uden MI
1. Klima/miljø ¹	-5,2*	-5,3*	-6,9***	-6,0***	-6,7***	-4,6**
2. Velfærd/ulighed ¹	1,5	0,3	-8,1***	-10,0***	-4,6*	-5,4***
3. Værdipolitik/indvandring ¹	8,3***	12,3***	9,3***	10,6***	13,1***	13,1***
Køn (0/1 = k/m)	-1,0	0,4	-1,9	0,6	1,3	2,3
<i>Uddannelse</i> (ref.: folke-/grundskole)						
Gymnasial	-12,3*	-15,7	2,7	0,1	-6,9	-6,3
Erhvervsfaglig	1,4	-3,8	10,9*	1,6	0,3	-1,8
Kort videregående	13,1*	6,1	13,8*	6,6	6,2	3,2
Mellemlang videregående	-11,2*	-11,4	3,8	3,5	-12,2*	-5,5
Lang videregående	-30,3***	-33,1***	-7,4	-6,1	-14,0*	-2,8
Personindkomst (1-15)	1,5	1,6	2,1***	0,6	1,9*	1,1
<i>Beskæftigelse</i> (ref.: ikke beskæftiget)						
Arbejder	10,7*	4,1	6,0	1,0	2,5	-3,0
Øvrige beskæftigede	3,6	-6,8	9,3*	4,1	-6,5	-6,0

Koefficienter udtrykt ved gennemsnitlige marginaleffekter (average marginal effects). Faktorscores standardiseret på 0-10 skala (se også tabel A6 for faktoranalysen). Estimeret efter 40 kædede imputationer af partielt bortfald (959 respondenter)

*=signifikant på 0,05-niveau; **=signifikant på 0,01-niveau; ***=signifikant på 0,01-niveau